

UNELE ASPECTE ALE LATURII OBIECTIVE A INFRAȚIUNII DE VIOLARE DE DOMICILIU

Radu ȘTEFĂNUȚ

Catedra Drept Penal și Criminologie

In the present study, it is shown that, with regard to the purpose of art.179 PC RM that gains a lawlessness background by the illegal stay in the victim's residence without her consent, which means that the entry was done legally, but still the staying is undesirable. It is also argued that the procedural connotations of the searches or researches made at the victim's residence are not necessary to make art.179 PC RM applicable. Since the legislature does not make any statement, even if the searches or researches are made illegally at the victim's residence in extra-procedural terms, the situation is also covered by art.179 PC RM. We are speaking about cases where the subjects, who are not entitled by law to conduct illegal searches or researches at the victim's residence, arrogate to that power.

Printre modalitățile normative cu caracter alternativ ale infracțiunii de violare de domiciliu (art.179 CP RM) vom consemna **rămânerea ilegală în domiciliu, fără consimțământul victimei**. Nu există un corespondent al acestei modalități în art.192 CP Rom din 1968.

Referindu-se la modalitatea în cauză, A.Barbăneagră susține că a rămâne înseamnă a nu părăsi locul în care se află făptuitorul [1].

O opinie mai desfășurată aparține lui A.Borodac: rămânerea ilegală în domiciliu, fără consimțământul victimei, presupune că făptuitorul a fost lăsat să pătrundă și să rămână în locuință în mod condiționat, iar ultimul rămâne în locuință în alte condiții decât cele acceptate de proprietar [2].

Dincolo de unele inexactități conceptuale, considerăm că ipoteza descrisă poate fi acceptată, în principiu, pentru a ilustra esența juridică a modalității analizate. Totuși, punctul de vedere al lui A.Borodac se referă nu la toate ipotezele posibile în care devine funcțională modalitatea de rămânere ilegală în domiciliu, fără consimțământul victimei. Or, este posibil ca, inițial, făptuitorului să nu-i fie înaintate nici un fel de condiții, acesta fiind prezumat a avea pe tot parcursul aflării sale un comportament de bună-credință în domiciliul în care este invitat de către victimă. Și doar pe urmă prezența făptuitorului în domiciliul victimei poate să dobândească un caracter indezirabil, astfel încât, într-un anumit moment, rămânerea făptuitorului în domiciliul victimei se face în lipsa consimțământului acesteia.

Ca și în cazul pătrunderii în domiciliu, sunt în drept să rămână într-un domiciliu persoanele care îl folosesc efectiv fie singure, fie împreună cu alte persoane, în temeiul relațiilor de familie ori al înțelegerii intervenite între ele sau în temeiul consimțământului dat spre a locui împreună cu alte persoane. În afară de aceste persoane, au dreptul să rămână în domiciliul unei persoane, chiar fără consimțământul acesteia, reprezentanții autorităților publice în cazurile și cu respectarea formelor procedurale strict și limitativ prevăzute de lege. Orice alte drepturi sau interese invocate de ei nu le conferă dreptul de a rămâne în domiciliul altei persoane.

Aflarea persoanei într-un domiciliu străin în temeiuri legale (de exemplu, cu acordul persoanelor abilitate sau în legătură cu munca efectuată în locul respectiv) exclude posibilitatea atestării caracterului ilegal al rămânerei în domiciliu. De asemenea, intrarea făptuitorului într-un domiciliu străin, atunci când accesul în acesta este deschis pentru fiecare (de exemplu, atunci când un imobil este oferit spre vânzare, fiind deschis pentru oricare potențial cumpărător), nu formează noțiunea „rămânere ilegală în domiciliu, fără consimțământul victimei”.

Dimpotrivă, această noțiune devine funcțională dacă făptuitorul a intrat în mod legal într-un domiciliu străin, însă rămâne în el după închiderea lui. În context, rămânerea ilegală nu se deosebește principial de pătrunderea ilegală, odată ce făptuitorul rămâne în domiciliul străin în pofida voinței titularului dreptului la inviolabilitatea aceluia domiciliu.

În consecință, se poate susține că, în sensul art.179 CP RM, rămânerea ilegală în domiciliu, fără consimțământul victimei, presupune că pătrunderea a fost realizată legal, însă rămânerea în continuare în domiciliul victimei este indezirabilă pentru aceasta, dobândind astfel caracter ilegal.

Cu privire la conținutul noțiunilor „lipsa consimțământului victimei privind rămânerea făptuitorului în domiciliul victimei” și „ilegalitatea rămânerii făptuitorului în domiciliul victimei”, considerăm admisibilă o abordare similară cu cea prezentată în contextul analizei modalității de pătrundere, fără drept, într-o locuință, încăperea, dependența sau loc împrejmuit ținând de acestea (art.192 CP Rom din 1968) / pătrundere ilegală în domiciliu, fără consimțământul victimei (art.179 CP RM), respectându-se diferențele specifice corespunzătoare.

În cele ce urmează atenția ne va fi direcționată spre examinarea modalității de **refuz de a părăsi locuința, încăperea, dependența sau locul împrejmuit ținând de acestea la cererea persoanei care le folosește** (art.192 CP Rom din 1968) / **refuz de a părăsi domiciliul, la cererea victimei** (art.179 CP RM).

Privitor la această modalitate, A.Borodac menționează: pentru a exista această modalitate de infracțiune, este necesară, în primul rând, prezența făptuitorului în domiciliul sau reședința unei persoane; în al doilea rând, trebuie să existe o cerere expresă, categorică, formulată în așa fel, încât să rezulte, fără nici un dubiu, voința celui ce o formulează ca făptuitorul să părăsească locuința; în al treilea rând, se cere refuzul făptuitorului de a părăsi locul în care se află. Dacă cererea conține aluzii sau amânări, propuneri pentru viitor sau în ea lipsește caracterul ultimativ, prezența făptuitorului în locuință nu va fi considerată infracțiune [3].

Într-o manieră mai nuanțată se exprimă V.Stati: în cazul refuzului părăsirii domiciliului la cererea victimei, este necesară stabilirea următoarelor condiții: a) prezența făptuitorului în spațiul destinat domiciliului (situația-premisă); b) pătrunderea anterioară în domiciliu să aibă caracter ilegal sau legal; c) să existe o cerere categorică și expresă a victimei, adresată făptuitorului, de a părăsi domiciliul; d) să nu fie prezente excepțiile prevăzute la alin.(2) art.29 din Constituție [4].

Nu diferă esențial de aceste opinii punctele de vedere exprimate în doctrina penală română: refuzul părăsirii domiciliului constă în activitatea de a nu da curs cererii de părăsire a domiciliului, pătrunderea având loc pe drept sau în mod ilegal [5]; în cazul refuzului de a părăsi domiciliul, este necesară o cerere expresă adresată făptuitorului de a-l părăsi. Această cere trebuie formulată de persoana care folosește locuința, încăperea, dependența sau locul împrejmuit ținând de acestea. În sfârșit, nu se cere ca refuzul făptuitorului să fie exprimat explicit. Este suficientă prezența sa, în continuare, în domiciliul persoanei [6]; în cazul refuzului de a părăsi domiciliul, este necesar să existe în prealabil o cerere de părăsire a domiciliului din partea persoanei care îl folosește. Nu trebuie neapărat ca cererea să fie adresată de proprietarul locuinței, ci de o persoană care locuiește în spațiul respectiv [7].

În concluzie, se poate susține că modalitatea analizată a infracțiunii de violare de domiciliu presupune că intrarea în acesta s-a făcut în mod legal sau ilegal, de o persoană, însă aceasta refuză, fie direct (ostentativ), fie indirect (ascunzându-se în casă), să părăsească domiciliul victimei. Sunt îndreptățiți să ceară făptuitorului părăsirea domiciliului acele persoane care au dreptul de a folosi acel domiciliu. Inviolabilitatea domiciliului se încalcă nu prin răspunsul negativ al făptuitorului (care poate fi și unul de complezență), dar prin omisiunea efectivă a făptuitorului de a părăsi locul în care este indezirabilă prezența lui. De aceea, nu există infracțiunea de violare de domiciliu, dacă făptuitorul răspunde prin refuz, după care părăsește de îndată domiciliul.

Ultima modalitate a infracțiunii de violare de domiciliu este cea de **efectuare a perchezițiilor sau cercetărilor ilegale la domiciliul victimei**. O asemenea modalitate apare în contextul infracțiunii specificate la art.179 CP RM, însă lipsește în contextul infracțiunii prevăzute la art.192 CP Rom din 1968.

Iată ce menționează A.Borodac în legătură cu această modalitate: prin „percheziții și cercetări ilegale” înțelegem fie cercetările efectuate de reprezentanții organelor de urmărire penală prin încălcarea reglementărilor de la art.125-132 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, fie cercetările efectuate de alte persoane fără drept [8]. După A.Barbăneagră, perchezițiile și cercetările sunt ilegale în cazurile în care se efectuează cu încălcarea normelor de procedură penală: lipsește ordonanța motivată a organului de urmărire penală; perchezițiile și cercetările se efectuează în timpul nopții, nefiind vorba de cazurile care nu suferă amânare etc. [9]. De asemenea, V.Stati afirmă: perchezițiile și cercetările, pentru a fi legale, trebuie ordonate și efectuate în baza unui mandat judiciar, cu excepția cazurilor și modului, care sunt prevăzute de Codul de procedură penală (de exemplu, în cazul unui delict flagrant). În cazul efectuării acțiunilor procesuale fără mandat judiciar, organul abilitat să efectueze aceste acțiuni, imediat, dar numai târziu decât 24 de ore de la terminarea acțiunii, prezintă instanței de judecată materialele respective pentru controlul legalității acestor acțiuni. Perchezițiile în timpul nopții sunt interzise (în afară de cazul delictului flagrant) [10].

Într-adevăr, conform art.12 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, inviolabilitatea domiciliului este garantată de lege. În cursul procesului penal, nimeni nu este în drept să pătrundă în domiciliu contrar voinței persoanelor care locuiesc sau dețin sediu în ele, cu excepția cazurilor și modului prevăzute

de Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Perchezițiile, cercetările domiciliului, precum și alte acțiuni de urmărire penală la domiciliu, pot fi ordonate și efectuate în baza unui mandat judiciar, cu excepția cazurilor și modului prevăzute de Codul de procedură penală al Republicii Moldova. În cazul efectuării acțiunilor procesuale fără mandat judiciar, organul abilitat să efectueze aceste acțiuni, imediat, dar nu mai târziu de 24 de ore de la terminarea acțiunii, prezintă instanței de judecată materialele respective pentru controlul legalității acestor acțiuni.

Totodată, potrivit, alin.(2) art.118 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, cercetarea la fața locului la domiciliu, fără permisul persoanei căreia i se limitează dreptul prevăzut la art.12 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, se efectuează în baza ordonanței motivate a organului de urmărire penală, cu autorizarea judecătorului de instrucție. În corespundere cu alin.(2) art.128 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, în baza ordonanței de efectuare a percheziției sau a ridicării de obiecte și documente cu autorizația judecătorului de instrucție, persoana care efectuează urmărirea penală este în drept să intre în domiciliu.

Considerăm că tocmai nerespectarea unor asemenea condiții de legalitate conferă caracter de ilegalitate perchezițiilor sau cercetărilor la domiciliul victimei, ca modalitate a infracțiunii prevăzute la art.179 CP RM.

Nu putem să nu ne raliem poziției lui C.A. Corbu, când aceasta susține: ingerința autorităților statale în exercitarea dreptului la domiciliu poate îmbrăca diverse forme, însă cel mai des se realizează sub forma percheziției judiciare. Așadar, perchezițiile nu sunt, în sine, contrare art.8 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale: fără îndoială, exista o ingerință a statului, dar dacă sunt reunite condițiile cerute, CEDO nu va putea constata o încălcare. În schimb, lucrurile vor sta invers dacă nu este îndeplinită una dintre condiții, indiferent dacă este vorba de existența unui text legislativ, a scopului legitim sau a necesității într-o societate democratică [11].

Cu toate acestea, considerăm că nu este neapărat ca perchezițiile sau cercetările la domiciliul victimei să aibă conotații procesuale, pentru a deveni aplicabil art.179 CP RM. Întrucât legiuitorul nu face nici o precizare, chiar și efectuarea în condiții extraprocusuale a perchezițiilor sau cercetărilor ilegale la domiciliul victimei intră sub incidența art.179 CP RM. Avem în vedere cazurile când subiecții, care nu sunt abilitați conform legislației să efectueze percheziții sau cercetări ilegale la domiciliul victimei, își arogă această competență. De exemplu, nu pot avea o asemenea competență persoanele care practică activitate particulară de detectiv și de pază. Or, potrivit alin.(1) art.9 al Legii Republicii Moldova privind activitatea particulară de detectiv și de pază, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 04.07.2003 [12], persoanele care practică activitate particulară de detectiv și de pază nu sunt investite cu împuterniciri de organe de drept. Organizațiile particulare de detectiv nu au atribuții de urmărire penală și nici atribuții judecătorești, acestea fiind de competența exclusivă a organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești.

Totuși, indiferent dacă există sau nu un context procesual, este obligatoriu ca perchezițiile sau cercetările la domiciliul victimei să aibă un caracter ilegal. În această privință, ilegalitatea perchezițiilor sau cercetărilor la domiciliul victimei a fost argumentată în următoarea speță: *reieșind din legislația procesual penală și jurisprudența CEDO, Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova a constatat că cercetarea la fața locului în incinta unei unități publice sau private poate fi efectuată fără autorizarea judecătorului de instrucție numai cu consimțământul persoanei căreia i se limitează dreptul prevăzut la art.12 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Acordul persoanelor nominalizate urmează să fie fixat într-o formă scrisă și semnat de ele. În speța dată, un asemenea acord al lui R.M. lipsește, dânsa refuzând să semneze procesul-verbal. Acuzatorul de stat are obligația să prezinte probe incontestabile care confirmă faptul că persoana, în privința căreia se efectuează cercetarea la domiciliu, a dat acordul pentru efectuarea acestor acțiuni. Ca excepție, legislația procesual penală permite organului de urmărire penală și procurorului să efectueze cercetarea la fața locului la domiciliu contrar voinței persoanelor, dar numai în cadrul cauzei penale, după ce a fost pornită urmărirea penală în conformitate cu prevederile art.274 și 276 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Această cerință se explică prin faptul că, pentru autorizarea efectuării cercetării la fața locului în condițiile indicate, se cere emiterea ordonanței organului de urmărire penală și întocmirea demersului în numele judecătorului de instrucție. Emiterea unei ordonanțe se permite doar în cadrul cauzei penale în calitate de act procedural, care exprimă voința legitimă a organului de urmărire penală, inclusiv a procurorului, de a dispune asupra efectuării acțiunilor sau măsurilor procesuale. Existența acestei constatări se întemeiază pe prevederile alin.(1) art.255 din Codul de procedură*

penală al Republicii Moldova, potrivit căroră, în desfășurarea urmăririi penale, organul de urmărire penală, prin ordonanță, dispune asupra acțiunilor sau măsurilor procesuale în condițiile Codului de procedură penală. De aceea, ordonanța emisă de organul de urmărire penală, inclusiv de către procuror, până la pornirea urmăririi penale este un act ilegal, care nu are putere juridică și se consideră nulă. Cercetarea la fața locului, la domiciliu, însoțește, de regulă, percheziția domiciliară. De aceea, Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova a considerat că regimul juridic al unei asemenea măsuri este identic cu cel prevăzut pentru efectuarea unei percheziții. Prin urmare, efectuarea unor percheziții în cadrul cercetării la fața locului în domiciliu trebuie să fie însoțită de garanții suficiente împotriva eventualelor abuzuri, deoarece reprezintă o ingerință a autorităților în exercitarea dreptului la domiciliu. Aceste garanții constau, în esență, în necesitatea plasării în cazul dat a întregii proceduri sub autoritatea unui judecător [13].

În altă ordine de idei, atrage atenția opinia exprimată de M.A. Hotca: când pătrunderea în domiciliu a avut loc în mod ilegal, dacă este urmată și de refuzul părăsirii, violarea de domiciliu se realizează în ambele modalități ale variantei simple [14]. Pentru că autorul se exprimă vag, întrebarea firească ce poate să apară este: atestăm oare un concurs de infracțiuni de violare de domiciliu în ipoteza în care fapta de violare de domiciliu săvârșită presupune prezența câtorva modalități de realizare?

De exemplu, în practică, pluralitatea modalităților de realizare a infracțiunii prevăzute la art.179 CP RM a fost atestată în următoarele spețe: *C.I. a fost condamnat în baza alin.(1) art.179 CP RM. În fapt, la 10.03.2010, aproximativ la ora 11.00, având intenția de a pătrunde și de a rămâne în domiciliul altei persoane, C.I. aflat în stare de ebrietate alcoolică, a intrat în domiciliul lui D.I., din în or. Ștefan Vodă, str. Trandafirilor, fără consimțământul proprietarului. Ulterior, în pofida rugămintilor proprietarului de a părăsi domiciliul, C.I. a rămas în domiciliul lui D.I. până la ora 21.00, când a fost reținut de colaboratorii de poliție [15]; • T.I. a fost condamnat în baza alin.(2) art.179 CP RM. În fapt, la 05.05.2007, între orele 21.00-22.00, acesta a pătruns forțat și a rămas în domiciliul lui O.A. de pe str. Eliberării, or. Orhei, fără a avea consimțământul acestuia. Apoi, la cererea lui O.A., a refuzat să părăsească locuința, aplicându-i lui O.A. două lovituri cu pumnii în spate, astfel provocându-i dureri fizice. După aceasta, T.I. a tăiat cu un topor cablul de telefon ce aparținea victimei, ca aceasta să nu poată suna la poliție [16].*

În nici una din aceste spețe nu s-a atestat concursul infracțiunilor de violare de domiciliu. Este o soluție de calificare justă, întrucât pluralitatea modalităților de realizare a infracțiunii în cauză nu este un indicator al pluralității de infracțiuni. Concursul de infracțiuni ar fi posibil numai în cazul în care, în raport cu fiecare dintre modalitățile de realizare, făptuitorul ar manifesta o intenție infracțională de sine stătătoare. Cum însă intenția este unică, ar fi inacceptabilă reținerea soluției concursului de infracțiuni.

În aceste condiții, suntem de acord cu opinia lui Gh.Ivan, referitoare la cele două modalități specificate în dispoziția de la alin.1 art.192 CP Rom din 1968: cele două modalități de săvârșire a infracțiunii au caracter alternativ; în consecință, dacă făptuitorul, după pătrunderea fără drept și fără consimțământ în domiciliu, refuză să-l părăsească, nu există concurs de infracțiuni [17].

Dar, este oare aplicabilă această regulă de calificare în speța următoare: *M.A. a fost învinuit de săvârșirea infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.179 CP RM. În fapt, la 04.12.2010, neavând permisiunea lui T.L., M.A. a pătruns în locuința acestuia și, la cererea proprietarului de a părăsi locuința, a răspuns cu refuz. Ulterior, la 13.12.2010, fără a avea permisiunea lui T.L., M.A. a pătruns din nou în locuința acestuia [18].*

Care este probabilitatea că, înainte de a săvârși violarea de domiciliu la 04.12.2010, M.A. avea intenția să violeze același domiciliu la 13.12.2010? Teoretic vorbind, o asemenea probabilitate există. Dar a verificat oare în realitate organul de urmărire penală că anume unicitatea intenției infracționale, și nu pluralitatea intențiilor infracționale a caracterizat cele săvârșite de M.A.? Această probabilitate este și mai redusă.

Atât în cazul infracțiunii prevăzute la art.179 CP RM, cât și în ipoteza infracțiunii specificate la art.192 CP Rom, lista modalităților, sub care se înfățișează fapta prejudiciabilă (elementul material) este una exhaustivă. De aceea, nu intră sub incidența acestor norme penale alte încălcări ale dreptului la inviolabilitatea domiciliului.

De exemplu, CEDO a subliniat că art.8 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale este incident în situația în care o persoană, deși poate pătrunde în domiciliul său, nu îl poate utiliza în mod adecvat, fiind grav perturbată de anumiți factori exteriori. Astfel, instanța europeană a decis aplicabilitatea art.8 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale în situația în care imposibilitatea utilizării normale a locuinței reclamantei a fost determinată de zgomotul

foarte puternic produs de o discotecă în aer liber aflată în apropiere. În motivarea sa, Curtea a arătat că individul are dreptul la respectarea domiciliului său, privit nu doar ca dreptul la un simplu spațiu fizic, dar și ca cel la folosirea, în deplină serenitate, a respectivului spațiu. Atingerile aduse dreptului la respectarea domiciliului vizează nu numai atingerile materiale sau corporale, dar și cele imateriale sau incorporeale [19].

De asemenea, CEDO a considerat că posibilitatea utilizării liniștite a locuinței este afectată și de poluarea sonoră datorată exploatării unui aeroport în vecinătatea domiciliului reclamanților. Sub acest aspect, dreptul persoanei la utilizarea locuinței sale ține însă mai mult de dreptul la un mediu înconjurător sănătos, nepoluat, în care persoana să se poată bucura de ambianța domiciliului său [20].

Din analiza acestor cazuri se desprinde că, chiar dacă s-a stabilit încălcarea art.8 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, sub aspectul violării dreptului la respectul domiciliului, nu întotdeauna avem temei să afirmăm că astfel de fapte ar putea constitui infracțiunea de violare de domiciliu, așa cum aceasta este descrisă în art.179 CP RM sau în art.192 CP Rom.

Din aceste considerente, nu putem sprijini punctul de vedere al lui И.А. Шевченко, conform căruia inviolabilitatea domiciliului poate fi încălcată și pe calea creării intenționate de condiții care fac imposibilă locuirea în domiciliu [21]. Este prea largă această interpretare. Ea nu poate fi acceptată în planul aplicării răspunderii penale pentru fapta de violare de domiciliu.

Concluzia care se desprinde este că dreptul la respectarea domiciliului, garantat prin art.8 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, are o arie de aplicare mai largă decât cea a dreptului la inviolabilitatea domiciliului, care constituie obiectul influențării nemijlocite infracționale în cazul infracțiunilor prevăzute la art.179 CP RM sau la art.192 CP Rom. Așa cum interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale este interzisă, nu avem nici un temei să extrapolăm acțiunea acestor două norme penale asupra ipotezei când se încalcă dreptul la respectarea domiciliului, garantat prin art.8 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, dar nu se încalcă dreptul la inviolabilitatea domiciliului, care constituie obiectul influențării nemijlocite infracționale în cazul infracțiunilor prevăzute la art.179 CP RM sau la art.192 CP Rom.

În altă ordine de idei, este necesar să analizăm momentul de consumare a infracțiunilor prevăzute la art.179 CP RM sau la art.192 CP Rom.

Cu privire la momentul de consumare a infracțiunii prevăzute la art.192 CP Rom, au fost exprimate următoarele viziuni: urmarea imediată constă în starea de încălcare a libertății persoanei de a avea domiciliu, prin pătrunderea făptuitorului în una din componentele acestuia (locuință, încăpere etc.) sau în refuzul de a le părăsi [22]; urmarea imediată este reprezentată de o îngrădire a libertății individuale, de încălcarea dreptului la inviolabilitatea domiciliului [23]; rezultatul infracțiunii constă într-o stare de pericol pentru viața intimă sau privată a victimei, ceea ce înseamnă practic că a fost încălcată libertatea persoanei vătămate [24].

Rezumând, se poate susține că consumarea infracțiunii, specificate la art.192 CP Rom, are loc în momentul când se produce urmarea imediată, adică atunci când făptuitorul pătrunde în locuința unei persoane, fără drept și fără consimțământul victimei, ori refuză să părăsească locuința.

Este posibilă tentativa la infracțiunea prevăzută la art.192 CP Rom. Deși aceasta e posibilă, ea nu este pedepsită. Un exemplu de tentativă la infracțiunea în cauză ni-l prezintă M.A. Hotca: „Intrarea parțială în domiciliu nu realizează conținutul elementului material consumat, ci numai a tentativei întrerupte” [25].

Cât privește infracțiunea prevăzută la art.179 CP RM, momentul de consumare a acesteia este caracterizat în felul următor: infracțiunea de violare de domiciliu se consumă odată cu săvârșirea faptei în cauză evoluând în oricare din modalitățile sale, indiferent de daunele morale sau materiale produse victimei [26]; infracțiunea se consideră realizată din momentul pătrunderii sau rămânerii ilegale în domiciliu sau în reședință [27]; infracțiunea de violare de domiciliu este o infracțiune formală; ea se consideră consumată din momentul pătrunderii sau rămânerii ilegale în domiciliul persoanei, fără consimțământul acesteia; al refuzului de a părăsi domiciliul la cererea persoanei; al efectuării perchezițiilor sau cercetărilor ilegale [28].

Dintre aceste opinii, cea mai completă și precisă este ultima. În acest plan, este util să reproducem punctul de vedere al lui M.A. Hotca: consumarea infracțiunii are loc în funcție de modalitatea sau varianta infracțională realizată [29]. Așadar, nu poate să existe un moment consumativ unic al infracțiunii în cazul în care această infracțiune presupune mai multe modalități sau variante de realizare. Precizia reclamă ca momentul consumativ să fie identificat în raport cu fiecare dintre asemenea modalități sau variante.

Reieșind din dispoziția art.27 CP RM, se poate afirma că tentativa la infracțiunea de violare de domiciliu se atestă atunci când, din cauze independente de voința făptuitorului, nu-și produce efectul acțiunea sau inacțiunea intenționată îndreptată nemijlocit spre săvârșirea pătrunderii sau rămânerii ilegale în domiciliul persoanei, fără consimțământul acesteia, a refuzului de a părăsi domiciliul la cererea persoanei ori a efectuării perchezițiilor sau cercetărilor ilegale.

În altă privință, comportă interes punctul de vedere, exprimat de V.Cioclei, cu privire la momentul de consumare a infracțiunii de violare de domiciliu: consumarea are loc în momentul producerii urmării periculoase, respectiv fie în momentul pătrunderii în locuință, fie în momentul refuzului de a părăsi locuința, la cererea celui îndreptățit. Infracțiunea are formă continuă atunci când prezența făptuitorului în domiciliul violat se prelungește în timp. Epuizarea are loc în momentul părăsirii domiciliului.

Acest punct de vedere poate fi privit prin prisma următoarei poziții doctrinare: specificul infracțiunii continue constă în faptul că aceasta este îndreptată împotriva unor valori sociale ce pot fi comprimate într-un interval de timp, dar care își mențin aptitudinea de a reveni la starea anterioară atingerii în momentul în care încălcarea normei încetează [30].

Totuși, rămân semnele de întrebare legate de consumarea unei infracțiuni de violare de domiciliu în formă continuă. Or, conform alin.(2) art.29 CP RM, infracțiunea continuă se consumă din momentul încetării activității infracționale sau datorită survenirii unor evenimente care împiedică această activitate. După cum se poate vedea, ceea ce legiuitorul moldovean consideră moment de consumare, V.Cioclei consideră moment de epuizare.

De fapt, este vorba nu de punctul de vedere personal al acestui autor, dar de concepția promovată în cadrul doctrinei penale române. Iată prezentarea succintă a acestei concepții, în viziunea lui C.Bulai și B.N. Bulai: infracțiunile continue se caracterizează prin prelungirea în timp a însăși acțiunii sau inacțiunii ce constituie elementul material al infracțiunii. Această prelungire în timp a elementului material are loc și după atingerea momentului consumării, adică după o oarecare durată a acțiunii sau inacțiunii și după producerea rezultatului socialmente periculos și durează până când un act contrar celui inițial pune capăt stării infracționale, adică acțiunii sau inacțiunii respective. Se înțelege că, odată cu prelungirea faptei, se amplifică și rezultatul ei, iar momentul încetării acțiunii sau inacțiunii și, deci, al amplificării rezultatului este momentul epuizării faptei respective [31].

Sesizând neajunsul cadrului reglementar penal al Republicii Moldova în planul relevării formelor infracțiunii intenționate după fazele ei de desfășurare, A.Șavga menționează: „Constatând faptul că, la anumite infracțiuni, după momentul consumării faptei apar urmări noi, fie prin amplificarea rezultatului produs inițial, fie prin continuarea activității infracționale, am pus în discuție momentul epuizării infracțiunii. Deși practica judiciară nu face distincție, sub aspect terminologic, între noțiunea de consumare și cea de epuizare, delimitarea lor este principială sub aspectul aplicării legii penale în timp, calculării termenului de prescripție, incidenței recidivei etc.” [32].

Prin prisma acestei poziții, se poate susține că momentul de epuizare a infracțiunii de violare de domiciliu este fie cel al amplificării rezultatului produs inițial (rezultat constând în îngrădirea libertății individuale pe calea încălcării dreptului la inviolabilitatea domiciliului), adică a părăsirii domiciliului de către făptuitor (în contextul infracțiunii prevăzute la art.192 CP Rom din 1968), fie cel marcat de continuarea activității infracționale până la părăsirea domiciliului de către făptuitor (în contextul infracțiunii prevăzute la art.179 CP RM).

În orice caz, pentru calificarea faptei în baza art.192 CP Rom din 1968 sau art.179 CP RM, nu are importanță durata violării de către făptuitor a domiciliului victimei. Această circumstanță poate fi avută în vedere doar la individualizarea pedepsei.

În încheierea analizei laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la art.192 CP Rom din 1968 sau la art.179 CP RM, să punem în discuție problema absorbției faptei de violare de domiciliu de alte fapte, dar și alte probleme similare care țin de concurența de norme sau concursul de infracțiuni.

Astfel, într-o speță din practica judiciară română se menționează: „Violarea de domiciliu este absorbită în infracțiunea de tâlhărie, în forma reținută a tentativei. Actele materiale de pătrundere în imobil și forțare a încuietorii sunt specifice furtului prin efracție, întrerupt de apariția părții vătămate, împotriva căreia inculpatul a exercitat violențe, pentru a-și asigura scăparea. În speță, nu este vorba de o pluralitate de infracțiuni, ci de o infracțiune complexă, al cărei specific constă tocmai în cuprinderea în conținutul său în forma agravată a unor acțiuni care prin ele însele sunt fapte prevăzute de legea penală. Elementele acestora sunt absorbite în infracțiunea complexă” [33].

Iată o soluție diferită din practica judiciară a Republicii Moldova: la 09.06.2006, aproximativ la ora 01.30, G.V., prin înțelegere prealabilă și împreună cu minorul P.A., a intrat în gospodăria lui M.V. din satul Costești, raionul Ialoveni. Încălcând grosolan ordinea publică și exprimând o vădită lipsă de respect față de societate, G.V. și P.A. au tulburat liniștea publică și i-au aplicat lovituri lui M.V., provocându-i dureri fizice. De asemenea, P.A. a spart geamul de la casa victimei și becul electric, săvârșind acțiuni care prin conținutul lor se deosebesc printr-o obrăznicie deosebită. Tot atunci, G.V., aflându-se în locuința lui M.V., i-a sustras bunuri în valoare de 280 lei [34]. De această dată, s-a considerat că infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.179 CP RM formează concursul cu furtul săvârșit prin pătrundere în locuință.

Nu este oare soluția de calificare din ultima speță o nesocotire a explicației prevăzute la pct.29 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor, nr.23 din 28.06.2004: în cazul sustragerii săvârșite prin pătrundere în locuință, nu este necesară calificarea suplimentară conform art.179 CP RM?

Considerăm că răspunsul la această întrebare este negativ. Aceasta pentru că, în speța din practica judiciară a Republicii Moldova, exemplificată mai sus, făptuitorii mai întâi au intrat neautorizat în gospodăria victimei, după care au pătruns în locuință în scopul săvârșirii furtului. Să nu uităm că, potrivit art.6 al Codului de procedură penală al Republicii Moldova, terenul privat se consideră domiciliu. În concluzie, în speța în cauză, violarea de domiciliu formează concurs cu sustragerea săvârșită prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință.

În argumentarea soluției concursului de infracțiuni pentru astfel de ipoteze, reproducem punctul de vedere al lui S.Brînză: sustragerea săvârșită prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință aduce atingere și relațiilor sociale cu privire la inviolabilitatea încăperii, a altui loc pentru depozitare sau a locuinței (a nu se confunda cu inviolabilitatea domiciliului, care este o noțiune tangentă, iar uneori o noțiune mai îngustă) [35].

Despre posibilitatea atestării concursului dintre violarea de domiciliu și sustragerea, săvârșită prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință, vorbesc și alți autori: dacă domiciliul violat aparține unei persoane, iar făptuitorul săvârșește sustragerea în raport cu o altă persoană, care la acel moment se află în domiciliul primei persoane; neglijarea faptului că există două victime, dar nu ale unei singure infracțiuni, ci ale unor infracțiuni diferite, ar însemna încălcarea gravă a principiului legalității [36]; nu este exclus ca și în alte situații să se ateste concursul dintre infracțiunea de violare de domiciliu și infracțiunea de sustragere săvârșită prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință: atunci când se violează domiciliul comun al mai multor persoane, fiind sustrate bunurile doar a uneia sau a unora din acele persoane; atunci când victima uneia din cele două infracțiuni concurente este titularul dreptului de proprietate asupra imobilului, iar victima celeilalte infracțiuni concurente este titularul unei drept real derivat (drept de abitație, drept de servitute, drept de suprafață) asupra unei părți a aceluiasi imobil etc. [37].

O altă problemă, pe care o ridică tangența violării de domiciliu cu alte infracțiuni, transpare din următoarea explicație din pct.29 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor, nr.23 din 28.06.2004: soluționând problema prezenței în acțiunile făptuitorului a circumstanței agravante „prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință”, este necesar a stabili scopul cu care această persoană a ajuns în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință și când anume i-a apărut intenția de a comite sustragerea. Dacă făptuitorul mai întâi s-a aflat în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință, fără a avea intenția de a săvârși sustragerea, după care a sustras bunurile altei persoane, în acțiunile lui va lipsi circumstanța agravantă examinată.

Din această explicație ar rezulta concluzia că, dacă făptuitorul intră în domiciliu fără a avea intenția de a săvârși sustragerea, după care sustrage bunurile victimei, acesta urmează a fi tras la răspundere numai pentru sustragere, în lipsa circumstanței agravante „prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință.” Suntem de acord că, în acest caz, lipsește respectiva circumstanță agravantă. În același timp, considerăm incompletă explicația analizată: ea se referă doar la ipoteza pătrunderii legale în domiciliul străin (de exemplu, la invitația victimei), însă scapă din vedere ipoteza pătrunderii ilegale în domiciliul străin (de exemplu, atunci când făptuitorul intenționează inițial doar să-și satisfacă curiozitatea, iar, după ce pătrunde în domiciliul străin, îi apare și intenția de a comite sustragerea).

În consecință, propunem completarea explicației din pct.29 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor, nr.23

din 28.06.2004: după cuvintele „...în acțiunile lui va lipsi circumstanța agravantă examinată” să fie adăugată fraza: „Răspunderea se aplică în baza art.179 și normei corespunzătoare cu privire la sustragere (fără reținerea la calificare a circumstanței agravante „prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință) în cazul în care făptuitorul pătrunde ilegal în domiciliul străin (de exemplu, atunci când făptuitorul intenționează inițial doar să-și satisfacă curiozitatea, iar, după ce pătrunde în domiciliul străin, îi apare și intenția de a comite sustragerea)”.

În altă ordine de idei, despre conexitatea dintre infracțiunea de violare de domiciliu și infracțiunea de tulburare de posesie vorbește F.Strețeanu: „Problema raportului între cele două infracțiuni se pune atunci când autorul pătrunde fără drept într-unul dintre spațiile menționate de art.192 CP Rom din 1968, pe care apoi îl ia în stăpânire, realizând și elementul material al infracțiunii prevăzute de art.220 „Tulburare de posesie” din Codul penal român din 1968. La prima vedere ar putea exista tentația de a considera că tulburarea de posesie absoarbe violarea de domiciliu, dat fiind că nu este posibilă luarea în stăpânire, spre exemplu a unei locuințe, fără a pătrunde în aceasta. În realitate, între cele două infracțiuni nu operează absorbția și ele vor trebui reținute în concurs ori de câte ori sunt întrunite elementele ambelor. Într-adevăr, art.220 CP Rom din 1968 nu se referă la ocuparea unei locuințe, ci a unui imobil în general, indiferent care este destinația acestuia. Pe cale de consecință, tulburarea de posesie se poate comite fără a se săvârși infracțiunea de violare de domiciliu. Așa fiind, condiția caracterului necesar al absorbției nu este satisfăcută și deci nu ne aflăm în fața unei complexități. În măsura în care alături de obiectul juridic al tulburării de posesie este lezat și un alt obiect juridic (în speță – inviolabilitatea domiciliului), soluția care se impune este aceea a concursului de infracțiuni” [38].

Nu excludem posibilitatea concursului dintre infracțiunea de violare de domiciliu și infracțiunea de tulburare de posesie. În același timp, nu putem să nu observăm că F.Strețeanu consideră că domiciliul este un bun imobil reprezentând obiectul material al infracțiunii de violare de domiciliu.

Aducem în prim-plan punctul de vedere al lui V.Stati cu privire la aspectul analizat: violarea de domiciliu poate avea la bază un interes material numai atunci când subiectul săvârșește această infracțiune la comandă, în vederea primirii unei remunerații materiale. În alte cazuri, este de neconceput ca interesul material să fie motivul care îl ghidează pe făptuitor la săvârșirea acestei infracțiuni. De aceea, dacă motivul constă în interes material (cu excepția cazului de obținere a remunerației materiale), presupunând că făptuitorul intenționează să-și atribuie ilegal toate sau unele prerogative ale proprietarului bunului imobil aferent unui domiciliu, aplicabil va fi nu art.179 CP RM, ci art.193 „Tulburarea de posesie” din Codul penal [39].

Rezultă că nu în toate cazurile infracțiunea de violare de domiciliu formează concurs cu infracțiunea de tulburare de posesie. Dacă făptuitorul este interesat nu de a beneficia de calitățile utile ale imobilului, dar de intruziunea în spațiul în care victima își desfășoară viața personală, de exemplu, pentru a-și satisface curiozitatea, nu avem nici un temei să aplicăm răspundere și pentru tulburarea de posesie. În acest caz, aplicabilă va fi numai norma cu privire la violarea de domiciliu.

În final, se impun următoarele **concluzii** privind analiza unor aspecte ale laturii obiective a infracțiunii de violare de domiciliu:

- 1) în sensul art.179 CP RM, rămânerea ilegală în domiciliu, fără consimțământul victimei, presupune că pătrunderea a fost realizată legal, însă rămânerea în continuare în domiciliul victimei este indezirabilă pentru aceasta, dobândind astfel caracter ilegal;
- 2) nu este neapărat ca perchezițiile sau cercetările la domiciliul victimei să aibă conotații procesuale, pentru a deveni aplicabil art.179 CP RM. Întrucât legiuitorul nu face nici o precizare, chiar și efectuarea în condiții extraprocusuale a perchezițiilor sau cercetărilor ilegale la domiciliul victimei intră sub incidența art.179 CP RM. Avem în vedere cazurile când subiecții, care nu sunt abilitați conform legislației să efectueze percheziții sau cercetări ilegale la domiciliul victimei, își arogă această competență;
- 3) pluralitatea modalităților de realizare a infracțiunii de violare de domiciliu nu este un indicator al pluralității de infracțiuni. Concursul de infracțiuni ar fi posibil numai în cazul în care, în raport cu fiecare dintre modalitățile de realizare, făptuitorul ar manifesta o intenție infracțională de sine stătătoare. Cum însă intenția este unică, ar fi inacceptabilă reținerea soluției concurs de infracțiuni;
- 4) chiar dacă s-a stabilit încălcarea art.8 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, sub aspectul violării dreptului la respectul domiciliului, nu întotdeauna avem temei să afirmăm că astfel de fapte ar putea constitui infracțiunea de violare de domiciliu, așa cum aceasta

este descrisă în art.179 CP RM sau în art.192 CP Rom. Aceasta pentru că dreptul la respectarea domiciliului, garantat prin art.8 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, are o arie de aplicare mai largă decât dreptul la inviolabilitatea domiciliului, care constituie obiectul influențării nemijlocite infracționale în cazul infracțiunilor prevăzute la art.179 CP RM sau la art.192 CP Rom din 1968;

- 5) nu în toate cazurile infracțiunea de violare de domiciliu formează concurs cu infracțiunea de tulburare de posesie. Dacă făptuitorul este interesat nu de a beneficia de calitățile utile ale imobilului, dar de intruziunea în spațiul în care victima își desfășoară viața personală, de exemplu, pentru a-și satisface curiozitatea, nu avem nici un temei să aplicăm răspundere și pentru tulburarea de posesie. În acest caz, aplicabilă va fi numai norma cu privire la violarea de domiciliu;
- 6) în cazul în care soțul, despărțit în fapt și locuind în altă parte, pătrunde în fosta locuință comună fără consimțământul soției, suntem în prezența infracțiunii de violare de domiciliu. Or, exercitarea dreptului constituțional la inviolabilitatea domiciliului nu poate fi restrânsă prin relațiile de căsătorie, iar obligația de fidelitate ar fi greșit invocată în sprijinul violării domiciliului celuilalt soț;
- 7) în acord cu dispoziția art.27 CP RM, va exista tentativă la infracțiunea, specificată la art.179 CP RM, în situația în care făptuitorul consideră eronat că nu are consimțământul necesar din partea persoanei îndreptățite, dar, cu toate acestea, pătrunde sau rămâne în domiciliul sau în reședința unei persoane.

Referințe:

1. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et. al. Codul penal comentat și adnotat. - Chișinău: Cartier, 2005, p.277.
2. Borodac A. Manual de drept penal. Partea Specială, p.145.
3. Ibidem, p.146.
4. Stati V. Răspunderea penală pentru violarea de domiciliu (art.179 CP RM), p.34-36.
5. Hotca M.A. Codul penal. Comentarii și explicații, p.1043.
6. Ivan Gh. Drept penal. Partea Specială, p.146.
7. Cioclei V. Drept penal. Partea Specială. Infracțiuni contra persoanei, p.198.
8. Borodac A. Manual de drept penal. Partea Specială, p.146.
9. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et. al. Codul penal comentat și adnotat, p.277.
10. Stati V. Răspunderea penală pentru violarea de domiciliu (art.179 CP RM), p.34-36.
11. Corbu C.A. Subiectele colective în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, p.9-10.
12. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.200-203.
13. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 09.07.2010. Dosarul nr.1ra-776/10. www.csj.md
14. Hotca M.A. Codul penal. Comentarii și explicații, p.1043.
15. Sentința Judecătorei raionului Slobozia din 07.04.2010. Dosarul nr.1-67/10. http://jsv.justice.md
16. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 11.03.2008. Dosarul nr.1ra-241/08. www.csj.md
17. Ivan Gh. Drept penal. Partea Specială, p.146.
18. Sentința Judecătorei raionului Cantemir din 05.03.2011. Dosarul nr.1-35/11. http://jct.justice.md
19. Case of *Moreno Gomez vs. Spain* // http://cmiskp.echr.coe.int
20. Case of *Powell and Rainer vs. The United Kingdom* // http://cmiskp.echr.coe.int
21. Шевченко И.А. Уголовно-правовая охрана неприкосновенности частной жизни, с.10-11.
22. Ivan Gh. Drept penal. Partea Specială, p.147.
23. Cioclei V. Drept penal. Partea Specială. Infracțiuni contra persoanei, p.201.
24. Hotca M.A. Codul penal. Comentarii și explicații, p.1044.
25. Ibidem, p.1043.
26. Borodac A. Manual de drept penal. Partea Specială. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2004.
27. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et. al. Codul penal comentat și adnotat, p.277.
28. Stati V. Răspunderea penală pentru violarea de domiciliu (art.179 CP RM), p.34-36.
29. Hotca M.A. Codul penal. Comentarii și explicații, p.1045.
30. Mantovani F. Diritto penale. Parte generali. - Padova: CEDAM, 1992, p.429; Fiore C. Diritto penale. Vol. I. - Torino: UTET, 1997, p.193.
31. Bulai C., Bulai B.N. Manual de drept penal. Partea generală. - București: Universul Juridic, 2007, p.440.
32. Șavga A. Formele infracțiunii intenționate după fazele ei de desfășurare: Autoreferat al tezei de doctor în drept. - Chișinău, 2002, p.17.

33. Curtea Supremă de Justiție a României. Secția penală. Decizia nr.255 din 21.01.2003. Dosarul nr.2815/2002 // <http://www.juris.ro/jurisprudenta-detaliu/Decizia-nr-255-SECTIA-PENALA/>
34. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 04.02.2009. Dosarul nr.1ra-174/09 // www.csj.md
35. Brînză S. Examenul teoretic al unor cazuri din practica judiciară privind infracțiunile săvârșite prin sustragere // Revista Națională de Drept, 2007, nr.9, p.2-7.
36. Visterniceanu E. Răspunderea penală pentru tâlhărie. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2006, p.165.
37. Stati V. Unele considerații asupra practicii aplicării răspunderii penale pentru infracțiunea de violare de domiciliu (art.179 CP RM) // Revista Națională de Drept, 2010, nr.4, p.18-27.
38. Streteanu F. Considerații privind relația infracțiunii de violare de domiciliu cu unele infracțiuni contra patrimoniului // <ftp://intranet.inm-lex.ro>
39. Stati V. Unele considerații asupra practicii aplicării răspunderii penale pentru infracțiunea de violare de domiciliu (art.179 CP RM) // Revista Națională de Drept, 2010, nr.4, p.18-27.

Prezentat la 01.11.2011